הגמרא מבארת את דברי רבי יאשיה ורבי יונתן. מקשה הגמרא: **בְּשְׁלָמָא** לְרַבִּי יוֹנָתָן מובן לנו שסתם מיתה הכתובה בתורה הרי היא חנק, **כְּדְרָקָא מְפָרֵשׁ רַבִּי** טַעֲמָא – כמו שפירש רבי את טעמו, משום שלמדים בגזירה שווה סתם מיתה בידי אדם מסתם מיתה שבידי שמים, שבמיתה שאין בה רושם הכתוב מדבר, **אֶלָּא** לְרַבִּי יאשיה שלא למד מיתה בידי אדם ממיתה בידי שמים, אלא טעמו הוא מפני שכשכתוב סתם מיתה אין אנו רשאים להחמיר עליה אלא להקל, אם כן קשה **מַאי** דְּאִיכָּא חֶנֶק בָּעוֹלָם – מנין שיש בכלל מיתת חנק וממילא סתם מיתה האמורה בתורה היא חנק שהיא הקלה שבכולן, **אֵימָא** סַיִיף – אולי נאמר שרק שלש מיתות נמסרו לבית דין, שהם סקילה שריפה וסייף, ותהא סתם מיתה הכתובה בתורה מיתת סייף כיון שהיא הקלה שבשלשתן. מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא**, זה שיש **אַרְבַּע** מִיתוֹת בית דין ולא שלש, **גְּמָרָא גְּמִירִי לָהוּ** – למדנו כן מהלכה למשה מסיני, ומאחר ולא נתפרש בתורה על איזה עוון מגיע מיתת חנק, מסתבר שהיא מיתה הקלה שבכולן, ולכן כשרצה הכתוב להעניש את החוטא בחנק נתן בו מיתה סתם ולא פירשה, ודבר מובן הוא שבמיתה הקלה דיבר.

מוסיפה הגמרא לבאר את דברי רבי יונתן. שואלת הגמרא: **מַאי** – מה הפירוש בדברי רבי יונתן שאמר 'לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא קַלָּה', הלא כן הוא האמת שמיתת חנק קלה מכולם. מתרצת הגמרא: **קָמִיפַּלְגִי** רבי יאשיה ורבי יונתן **בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** וְרַבָּנָן שבמשנה (לעיל מט:), רבי יאשיה סבר כדעת רבנן שחנק היא הקלה, ורבי יונתן סבר כרבי שמעון שסייף היא הקלה.

הגמרא דנה מנין יודעים דין סקילה במקום שלא נאמר כן בפירוש: **אָמַר** לֵיהּ רַבִּי זֵירָא **לְאַבָּיֵי**, **שְׁאַר** הַנִּסְקָלִין הנזכרים במשנה להלן דִּלָּא **כְּתִיב** בְּהוּ סְקִילָה במפורש, אלא **דְּגָמְרִי** – שלמדים אותם בגזירה שווה **מֵאוֹב** וְיִדְּעוֹנִי שמיתתם בסקילה, **כְּמַאי גָּמְרִי** – איזו תיבות פנויות לדרוש מהן גזירה שוה, האם הלימוד בְּגזירה שווה מתיבות **מוֹת יוּמָתוּ** שנאמר בשניהם **גָּמְרִי**, **אוֹ** בְּגזירה שווה מתיבות **דְּמֵיהֶם** בָּם שנאמר בשניהם **גָּמְרִי**. **אָמַר** לֵיהּ אביי לרבי זירא, על כרחך בְּגזירה שווה **דְּמֵיהֶם** האמור בשאר נסקלים **מִדְּמֵיהֶם** בָּם האמור באוב וידעוני **גָּמְרִי**, **דְּאִי** בְּגזירה שווה **מוֹת יוּמָתוּ גָּמְרִי**, **דְּמֵיהֶם דְּמֵיהֶם** שנאמרו באוב וידעוני ובשאר הנסקלים **לָמָּה לִי**, הלא תיבות מיותרות הן לפי שכבר נאמר בהם מות יומתו.

מקשה הגמרא: **אֶלָּא מַאי בְּדְמֵיהֶם דְּמֵיהֶם גָּמְרִי**, אם כן **מוֹת יוּמָתוּ** **לָמָּה לִי**, הלא כבר נאמר דמיהם בם. מתרצת הגמרא: תיבות אלו נצרכות לדרשה אחרת, **וּכְדַתַנְיָא**, נאמר (במדבר לה כא) לגבי רוצח נפש במזיד 'מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רוֹצֵחַ הוּא', אם היה כתוב רק 'יומת המכה' אֵין לִי [־אינני יודע שניתן להורגו] **אֶלָּא** בַּמִּיתָה הַכְּתוּבָה בּוֹ שהיא סייף, **מַנַּיִן** שֶׁאִם אי אַתָּה יָכוֹל לְהָמִיתוֹ בַּמִּיתָה הַכְּתוּבָה בּוֹ, שֶׁאַתָּה מְמִיתוֹ בְּכָל מִיתָה שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְהָמִיתוֹ, ואפילו שהיא אינה מארבע מיתות בית דין. תַּלְמוּד לוֹמַר 'מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה' מִכָּל מָקוֹם – בכל מיתה שהיא, והוא הדין בכל המקומות שנאמר בהם 'מות יומת', כוונת התורה לומר שאם אין בית דין יכולים להמית במיתה הכתובה בהן, הרי הם יכולים להמית בכל מיתה שהיא.

הגמרא מבררת את ספיקו של רבי זירא: **אָמַר** לֵיהּ **רַב אָחָא** מְדַפְתִּי **לְרַבִּינָא**, במה נסתפק רבי זירא כששאל את אביי מאיזה תיבות דורשים את הגזירה שווה, **וְאִי בְּמוֹת יוּמָתוּ גָּמְרִי** – ואם אכן הלימוד מ'מות יומתו', **מַאי** קָא קַשְׁיָא לֵיהּ – לרבי זירא שלא נוכל ללמוד כן. **אֵילֵימָא** – אם נאמר שדין **אֵשֶׁת אִישׁ** קָא קַשְׁיָא לֵיהּ, שבה נאמר 'מות יומת הנואף והנואפת', ולמדנו לעיל שסתם מיתה היא מיתת חנק, והוקשה לרבי זירא אם לומדים את שאר הנסקלים מאוב וידעוני בגזירה שווה של מות יומתו, מדוע לא נוכל **לְמֵימַר** וּלְמִינְמַר – לבוא וללמוד בגזירה שווה **מוֹת יוּמָת** הנאמר באשת איש מִמות יומתו שנאמר **בְּאוֹב** וְיִדְּעוֹנִי, **מַה לְּהַלָּן** – אוב וידעוני דינם **בְּסָקְלָה אַף כָּאן** – אשת איש יהא דינה **בְּסָקְלָה**. דוחה הגמרא: אין לומר שכך הוקשה לו, **דְּמַדְּאָמַר רַחֲמָנָא** שדין **אֲרוּסָה** שזינתה **בְּסָקְלָה**, מִכְּלָל **דְּנָשׂוּאָה** שזינתה **לָאו בְּסָקְלָה** אלא בחנק. אומרת הגמרא: **וְאֶלָּא** צריך לומר שדין **מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ קָא קַשְׁיָא לֵיהּ** לרבי זירא, שאף בו נאמר (שמות כא טו) מות יומת ודינו בחנק, והוקשה לו **לְמֵימַר** וּלְמִינְמַר – שנביא את דינו ונלמדו בגזירה שווה **מֵאוֹב** וְיִדְּעוֹנִי שיהא דינו בסקילה ולא בחנק. דוחה הגמרא: גם זו אינה קושיא, **דַּעַד דְּגָמְרִי** – כי עד שרצונך שילמדו מכה אביו בגזירה שווה **מֵאוֹב** וְיִדְּעוֹנִי שיהא דינו בסקילה, **לִיגְמְרוּ** – יש לנו ללמוד יותר מכה אביו בגזירה שווה **מֵאֵשֶׁת אִישׁ** שיהא דינו בחנק, דְּמאחר וניתן ללמוד גזירה שווה להחמיר וגזירה שווה להקל **אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְמוֹשְׁכָהּ לְהַחֲמִיר עָלֶיהָ אֶלָּא לְהָקֵל עָלֶיהָ.**

אָמַר לֵיהּ רבינא לרב אחא מדפתי, אכן לא הוקשה לרבי זירא לא דין אשת איש ולא דין מכה אביו, אלא דין **שֶׁאַר** הַנִּסְקָלִין **גּוּפַיְיהוּ קָא קַשְׁיָא לֵיהּ**, דְּאִי כל הנסקלין שלא נאמר בהן סקילה בתורה בפירוש, **כְּמוֹת יוּמָת גָּמְרִי** מאוב וידעוני, מה ראו חכמים ללומדם דוקא מאוב וידעוני, הלא **עַד דְּגָמְרִי מֵאוֹב וְיִדְּעוֹנִי** לחייבן סקילה, **לִיגְמְרוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ** שיהא דינם בחנק, מאותו טעם האמור שסתם מיתה אין אתה רשאי למושכה להחמיר אלא להקל. ועל שאלה זו השיב אביי שאכן למדים את כל הנסקלין מדמיהם בם הנאמר באוב וידעוני ולא ממות יומתו.

משנה

המשנה מונה את חייבי סקילה: **אֵלּוּ חַיָּבֵי** הַנִּסְקָלִין – על אלו עבירות חייב אדם סקילה: **א. הָבָא עַל הָאֵם. ב. וְעַל אֵשֶׁת הָאָב** – אע"פ שאינה אמו. **ג. וְעַל הַכַּלָּה** – אשת בנו. **ד. וְעַל הַזָּכוּר** – משכב זכר. **ה. וְעַל הַבְּהֵמָה. ו. וְהָאִשָּׁה הַמְּכִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה** עליה. **ז. וְהַמְגַדֵּף** – המברך את השם. **ח. וְהָעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. ט. וְהַנּוֹתֵן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ** – שמוסר בנו למשרתי עבודה זרה והם עושים שתי מדורות גדולות ומעבירים אותו בין שתי המדורות. **י. וּבַעַל אוֹב. יא. וְיִדְּעוֹנִי. יב. וְהַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת. יג. וְהַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ. יד. וְהָבָא עַל נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה.** טו. **וְהַמֵּסִית** את היחיד לעבוד עבודה זרה. טז. **וְהַמַּדִּיחַ** את הרבים לעבוד עבודה זרה. יז. **וְהַמְכַשֵּׁף. יח. וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה.** ובמשניות להלן יבוארו דינם של כל אחד ואחד מאלו שנשנו כאן.

הָבָא עַל הָאֵם בשוגג, **חַיָּב עָלֶיהָ** שתי חטאות, אחת **מִשּׁוּם** איסור **אֵם**, כמו שנאמר (ויקרא יח ז) 'וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא', **וּשְׁנִיה מִשּׁוּם** איסור **אֵשֶׁת אָב**, כמו שנאמר (שם יח ח) 'עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה'. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא** חטאת אחת **מִשּׁוּם** הבא על **הָאֵם בִּלְבָד.**

הָבָא עַל אֵשֶׁת אָב שאינה אמו, בשוגג, **חַיָּב** עליה שתי חטאות, אחת **מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָב**, **וּשְׁנִיה מִשּׁוּם** איסור **אֵשֶׁת אִישׁ.** ואיסור אשת איש הוא רק בחיי אביו, ואילו משום אשת אב הרי הוא עובר **בֵּין בְּחַיֵּי אָבִיו בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו**, ושני איסורים הללו שייכים **בֵּין** באשת אב **מִן הָאֵירוּסִין, בֵּין** באשת אב **מִן הַנִּישׂוּאִין.**

הָבָא עַל כַּלָּתוֹ בשוגג, **חַיָּב עָלֶיהָ** שתי חטאות, אחת **מִשּׁוּם** איסור **כַּלָּתוֹ**, **וּשְׁנִיה מִשּׁוּם** איסור **אֵשֶׁת אִישׁ**, ואיסור אשת איש הוא רק בחיי בנו. אבל משום איסור כלתו חייב **בֵּין בְּחַיֵּי בְנוֹ בֵּין לְאַחַר מִיתַת בְּנוֹ**, ושני האיסורים הללו שייכים **בֵּין** בכלתו **מִן הָאֵירוּסִין, בֵּין** בכלתו **מִן הַנִּישׂוּאִין.**

גמרא

שנינו במשנה שלרבי יהודה הבא על אמו אינו חייב משום אשת אב. הגמרא מביאה ברייתא החולקת על המשנה בדעת רבי יהודה: **תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לֹא הָיְתָה אִמּוֹ רְאוּיָה** להנשא **לְאָבִיו**, בנה שבא עליה בשוגג **אֵינוֹ חַיָּב** משום איסור אשת אביו, **אֶלָּא מִשּׁוּם** איסור הבא על **הָאֵם בִּלְבָד**, אבל אם היתה ראויה להנשא לאביו, בנה שבא עליה חייב גם משום איסור אשת אב. ושלא כתנא במשנה שכתב שלעולם אינו עובר על איסור זה. שואלת הגמרא: **מַאי** 'אֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ', **אֵילֵימָא** שאסורה להנשא לו מחמת שהיא בכלל אותם **חַיָּבֵי כְרֵיתוֹת וְחַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין**

המשך בעמוד נא

האסורים לו, מְכַּלָּל דְּרַבָּנָן הַחולקים על רבי יהודה סָבְרֵי דַּאֲפִילּוּ עַל
גַּב דְּאֵינָהּ רְאוּיָה להנשא לו, בנה שבא עליה חייב גם משום איסור
אשת אב, ומדוע הָא לֵית לֵיהּ קִידּוּשִׁין בָּנָּוהּ – הלא לא חלו בה
קידושי אביו לפי שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות ומיתות
בית דין והיא אינה נחשבת לאשתו. משיבה הגמרא: אֶלָּא כוונת
התנא שלא היתה אמו ראויה להנשא לאביו מחמת שהיא בכלל
אותם חַיָּיבֵי לָאוִין האסורים לו, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא

דְּאָמַר אֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּיבֵי לָאוִין, ולכן אינו חייב משום
איסור אשת אב.
הגמרא מקשה על האמור שרבי יהודה סובר בזה כרבי עקיבא:
מֵתִיב רַב אוֹשַׁעְיָא, שנינו במשנה במסכת יבמות (כ.), יבמות
האסורות ליבם מחמת אִיפּוּר מִצְוָה וְאִיפּוּר קְדוּשָּׁה, הרי הן חוֹלְצוֹת
וְלֹא מִתְייַבְּמוֹת,

וביארה המשנה, מהו **אִיסּוּר מְצוָה, שְׁנִיּוֹת** לעריות, שגזרו עליהם **מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים**, וביארו האמוראים, **אַמַּאי קָרוּ לְהוּ** התנאים לשניות לעריות **'אִיסּוּר מִצְוָה'**, לפי **שֶׁמִּצְוָה לִשְׁמוֹעַ דִּבְרֵי חֲכָמִים** שגזרו עליהם ואסרום. וכן ביארה המשנה שם מהו **אִיסּוּר קְדוּשָׁה**, הוא איסור **אַלְמָנָה** הנישאת **לְכֹהֵן גָּדוֹל** או **גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה** הנישאות **לְכֹהֵן הֶדְיוֹט**, וביארו האמוראים **אַמַּאי קָרוּ לְהוּ אִיסּוּר קְדוּשָׁה**, כיון **דִּכְתִיב** בפרשת הכהונה (ויקרא כא ו) **'קְדוֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם'** קראום התנאים איסור קדושה. **וְתָנֵי עֲלֵהּ** [ר"ל על אותה משנה], **רַבִּי יְהוּדָה מַחֲלִיף**, כלומר, שהאסורים מחמת 'איסור מצוה' הן אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, והאסורים מחמת 'איסור קדושה' הן שניות לעריות שגזרו עליהם חכמים. וקשה, שהרי מדברי רבי יהודה נראה דַּחֲלוֹפֵי הוּא דְּמַחֲלִיף – שהוא רק מחליף בין איסורי מצוה לאיסורי קדושה, **הָא חֲלִיצָה בָּעְיָא** – אבל בעצם דין המשנה אף הוא מודה שבין איסורי מצוה ובין איסורי קדושה צריכות חליצה, **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** דְּרַבִּי יְהוּדָה **כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לֵיהּ** שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, **מִכְּדֵי** – הרי **חַיָּיבֵי לָאוִין לְרַבִּי עֲקִיבָא כְּחַיָּיבֵי כְּרֵיתוֹת** לדברי הכל **דָּמֵי**, שכשם שלדברי הכל אין קידושין תופסים בחייבי כריתות, כך לרבי עקיבא אין קידושין תופסים בחייבי לאוין, **וּכשם שַׁחַיָּיבֵי כְּרֵיתוֹת לָאו בְּנֵי חֲלִיצָה וְיִבּוּם נִינְהוּ**, כך חייבי לאוין לרבי עקיבא אינם בני חליצה ויבום, ואם כן רבי יהודה שסובר כרבי עקיבא, מדוע האסורות מחמת איסור מצוה שהם איסורי לאוין חולצות.

ומתרצת הגמרא: רבי יהודה שאמר שיש להפוך את שמות האיסורים, **לְרַבָּרְיוֹ דְּתַנָּא קַמָּא קָאָמַר** – כלומר, לדבריך שקידושין תופסים בחייבי לאוין ואתה מחייבן בחליצה, יש לך לקרותן 'איסור מצוה' ולא 'איסור קדושה', **וְלֵיהּ** – אך הוא עצמו **לָא סְבִירָא לֵיהּ** כלל שחולצות.

הגמרא מביאה ברייתא הסוברת בשיטת רבי יהודה כמשנתינו ומבארת את טעמו: **כִּי אָתָא רַבִּי יִצְחָק, תָּנֵי כְּדִתְנַן** – כאשר בא רבי יצחק הביא בידו ברייתא ששנינו בה כמו ששנינו במשנתינו, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, הבא על אמו **אֵינוֹ חַיָּיב עליה אֶלָּא מִשּׁוּם הָאֵם בִּלְבָד** ולא משום אשת אב, וממה שלא חילק בין ראויה לאביו לאינה ראויה לו, משמע שאף בראויה לו אינו חייב עליה אלא משום האם בלבד.

שואלת הגמרא: **וְתַעֲמָא מַאי** שאף אם אמו היתה ראויה להנשא לאביו אינו חייב משום אשת אביו. משיבה הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא יח ז) **'עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִיא'**, תיבות 'אמך היא' מיותרות, ונצרכות כדי ללמדנו שאם אמו היא אשת אביו **מְשׁוּם אִמּוֹ אַתָּה מְחַיְּבוֹ וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מְשׁוּם אֵשֶׁת אָב.** מקשה הגמרא על תירוצו של אביי: **אֶלָּא מֵעַתָּה** בפסוק שלאחריו גבי אשת אביו (שם יח ח) **'עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִיא'**, הוא הדין שיש לנו לומר שתיבות 'ערות אביך היא' באות למעט, שאם בא על אמו שהיא אשת אביו, **מְשׁוּם אֵשֶׁת אָב אַתָּה מְחַיְּבוֹ וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מְשׁוּם אִמּוֹ, אֶלָּא** שאם כן הבא על **אִמּוֹ שֶׁהִיא אֵשֶׁת אָבִיו קָאֵי הָכָא** – באיסור אמו **וּמֵעַתָּה לָהּ** מאיסור אשת אב, **וְקָאֵי הָכָא** – באיסור אשת אב **וּמֵעַתָּה לָהּ** מאיסור אמו, ואינו חייב עליה כלל, **וקשה הַשְׁתָּא** הבא על **אִמּוֹ שֶׁאֵינָהּ אִמּוֹ אֵשֶׁת אָבִיו מֵיחַיֵּיב** משום בא על אמו, **והבא על אֵשֶׁת אָבִיו שֶׁאֵינָהּ אִמּוֹ מֵיחַיֵּיב** משום בא על אשת אביו, **ואילו הבא על אִמּוֹ שֶׁהִיא אֵשֶׁת אָבִיו משעשה שני איסורים לָא מֵיחַיֵּיב כְּלָל.**

קושיא נוספת מקשה הגמרא על אביי: **וְתוּ** [ועוד] **לְרַבָּנָן נַמִּי** – אף לחכמים החולקים על רבי יהודה וסוברים שהבא על אמו חייב משום אמו ומשום אשת אביו, **הָכְתִיב 'אִמְּךָ הִיא'**, ומה ימעטו מתיבות אלו. **אֶלָּא** על כרחך כדי שלא יקשה על רבנן צריך לומר **שֶׁהַהוּא** – 'אמך היא' לא בא למעט, אלא **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַב שִׁישָּׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי**, שדרש להלן (נד.) מ'אמך היא' שדין סקילה בבא על אמו שוה בין באופן שבא על אמו שהיא אשת אביו, בין באופן שבא על אמו שהיא אנוסת אביו, ואם כן **לְרַבִּי יְהוּדָה נַמִּי** יש לומר **דַּהַהוּא** – 'אמך היא' **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַב שִׁישָּׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי**, ולא למעט שהבא על אמו אינו חייב משום אשת אביו. ואם כן חוזרת השאלה מנין לרבי יהודה שהבא על אמו שהיא אשת אביו אינו חייב משום אשת אביו.

הגמרא מביאה טעם אחר לדברי רבי יהודה: **אֶלָּא אָמַר רַב אָחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא**, טעמו של רבי יהודה הוא, **דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא יח ז) **'עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוָתָהּ'**, ומתיבת 'ערותה' שהיא לשון יחיד אנו לומדים שרק **מְשׁוּם** איסור **עֶרְוָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ**, דהיינו משום ערות אמו, **וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מְשׁוּם** איסור **שְׁתֵּי עֲרָיוֹת**, דהיינו, איסור ערות אמו ואיסור ערות אשת אביו.

מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה** כשאמר הכתוב (ויקרא יח טו) **'עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִיא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ'**, הָכִי **נַמִּי** נדרוש **מְשׁוּם** איסור **עֶרְוָה אַחַת אַתָּה מְחַיְּבוֹ** – משום כלתו, **וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מְשׁוּם שְׁתֵּי עֲרָיוֹת** – משום כלתו ומשום אשת איש, **וְהָתְנַן, הַבָּא עַל כַּלָּתוֹ חַיָּיב עָלֶיהָ מְשׁוּם כַּלָּתוֹ וּמְשׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ, בֵּין בְּחֵיֵּי בְּנוֹ בֵּין לְאַחַר מִיתַת בְּנוֹ, וְלָא פְּלִיגִ** [ר"חולק] **רַבִּי יְהוּדָה** על דין זה, ולדבריך אף כאן היה צריך רבי יהודה לדרוש מהפסוק שאינו חייב אלא משום ערוה אחת. **אֶלָּא** על כרחך שתיבה זו לא באה למעט כלל, ומה שנאמרה בלשון יחיד הוא **מִכַּיָּון דְּחַד גּוּפָא הוּא** – כיון שהתורה מדברת על אשה אחת, **לכן אַף עַל גַּב דִּתְרֵי אִיסּוּרֵי נִינְהוּ** – אפילו שהיא אסורה עליו מחמת שני איסורים, איסור כלתו ואיסור אשת איש, **כְּתִיב 'עֶרְוָתָהּ'** בלשון יחיד, אם כן **הָכָא נַמִּי** – בבא על אמו שהיא אשת אביו, **כֵּיוָן דְּחַד גּוּפָא הוּא, אַף עַל גַּב דִּתְרֵי אִיסּוּרֵי נִינְהוּ**, איסור אמו ואיסור אשת אביו, **כְּתִיב 'עֶרְוָתָהּ'** בלשון יחיד, ולא ניתן למעט מ'ערותה' שמשום ערוה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי ערוות.

הגמרא חוזרת לטעמו של אביי ומבארת את הדברים באופן שונה: **אֶלָּא אָמַר רָבָא**, לעולם טעמו של רבי יהודה כמו שאמר אביי לעיל, ש'אמך היא' הנאמר בפסוק בא למעט שאינו חייב אלא משום אמו ולא משום אשת אב, ואין להקשות שאם כן אף 'ערות אביך היא' הנאמר בפסוק שלאחריו בא למעט שאינו חייב אלא משום אשת אב ולא משום אמו, מפני **דְּקָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה 'עֶרְוַת אָבִיךָ'** הנאמר בפסוק (ויקרא יח ז) 'עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה', **זוֹ אֵשֶׁת אָבִיךָ**, ואין הכוונה ערות אביך ממש ולהזהיר את הבן מלבוא על אביו במשכב זכור, **וּמַיְיתֵי לָהּ** – ואת זה שאין הפסוק מדבר במשכב אביו למד רבי יהודה **בְּגִזֵּירָה שָׁוָה** כמבואר בברייתא להלן (נד.), נאמר באזהרה 'ערות אביך לא תגלה' ונאמר בעונשין (שם כ יא) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה', כשם שבעונש דיבר הכתוב באשת אביו ולא במשכב אביו, כך באזהרה דיבר הכתוב באשת אביו ולא במשכב אביו. **וּמעתה** ש'ערות אביך' זו אשת האב **מַשְׁמַע** שהפסוק מדבר **בֵּין** בבא על **אֵשֶׁת אָבִיו שֶׁהִיא אִמּוֹ, בֵּין** בבא על **אֵשֶׁת אָבִיו שֶׁאֵינָהּ אִמּוֹ**, שלעולם הוא חייב משום אשת אביו, והבא על **אִמּוֹ שֶׁאֵינָהּ אֵשֶׁת אָבִיו מְנַיִּין** לנו שהוא מוזהר על כך, **תַּלְמוּד לוֹמַר** מיד בהמשך הפסוק **'עֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה'**. ומעתה **'אִמְּךָ הִיא'**, הנאמר בסוף הפסוק, שהוא מיותר [שהרי על 'אשת אביו' הזהיר בתחילת הפסוק ועל 'אמו' הזהיר בהמשך הפסוק], בא לדרשה שבאמו שהיא אשת אביו **מְשׁוּם** איסור **אִמּוֹ אַתָּה מְחַיְּבוֹ וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ מְשׁוּם** איסור **אֵשֶׁת אָבִיו** [ולא כמו שסברנו מתחילה ש'ערות אביך' מדבר גם באם שהיא אשת האב]. בכך ביאר רבא את תירוצו של אביי מדוע מיעט רבי יהודה מ'אמך היא' שאינו חייב עליה משום אשת אביו, אף שלא מיעט מ'ערות אביך היא' הנאמר בפסוק השני שאינו חייב עליה משום אמו, כי מאחר שנתבאר שהפסוק הראשון עוסק רק באיסור אשת אב, לשם מה צריך הפסוק השני למעט מאיסור אמו שלא נאמר כלל, ועל כרחך ש'ערות אביך היא' לא בא למעט בענין זה אלא לדרשה אחרת הוא בא, ואילו 'אמך היא' הנאמר בפסוק הראשון בא למעט ולומר, שהבא על אשת אביו שהיא אמו אינו חייב אלא משום אמו ולא משום אשת אביו.